

การนำเสนอและการแสดงข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ

Data Presentation and Display in Qualitative Research

จำเนียร จวงตระกูล¹, สุรมงคล นิมจิตต์², กัญจนวลัย นนทแก้ว แพร์รี่³ และ รุจิรา ริการมย์⁴

บทคัดย่อ

ข้อมูลถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งของการวิจัย การนำเสนอและการแสดงข้อมูลที่ดียิ่งจะช่วยดึงดูดความสนใจจากผู้อ่านหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวิจัยทุกกลุ่ม รวมทั้งผู้ทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติให้ทุนสนับสนุนการวิจัยหรือผู้ว่าจ้างให้ดำเนินการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ต้องใช้ข้อมูลที่มีความหลากหลาย อีกทั้งแหล่งที่มาของข้อมูลก็มีความหลากหลาย เช่น จากการสัมภาษณ์ หรือการสังเกต และสื่อบันทึกเสียง รวมทั้งข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ อีกด้วย การนำเสนอและการแสดงข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพจึงจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์หรือวิธีการที่แตกต่างออกไป บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาแนวคิดและกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการนำเสนอและการแสดงข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อเพิ่มเติมทางเลือกให้แก่นักวิจัยที่สนใจ การวิจัยเชิงคุณภาพได้นำไปใช้ในการนำเสนอและแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพในโครงการวิจัยของตนตามความเหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ: การนำเสนอข้อมูล การแสดงข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ

Abstract

Data are essential part of research. Good presentation and display of data in research report helps inducing attention from readers and key stakeholders especially those who are involving in the approval of research report. Data used in qualitative research are variety in both sources and types of data. Qualitative data include transcriptions from interviews or observations and

¹ จำเนียร จวงตระกูล, ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร., อาจารย์พิเศษคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Email: professordrjj@gmail.com

² สุรมงคล นิมจิตต์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Email: suramongkol_n@mail.rmutt.ac.th

³ กัญจนวลัย นนทแก้ว แพร์รี่, ดร., อาจารย์ประจำคณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา

Email: kanvalai_non@yahoo.com

⁴ รุจิรา ริการมย์, นักศึกษาปริญญาเอกคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Email: rujira.ri@nrru.ac.th

audiovisuals including data from several types of social media. Data analysis methods applied in qualitative research are also different from other types of research. Thus different type of methods and techniques in presenting and displaying qualitative data are required in each qualitative research projects. This paper aims to present various methods and strategies in presenting and displaying qualitative data in order to add more alternatives for researchers to appropriately choosing and applying them in their qualitative research project.

Keywords: Data Presentation, Data Display, Qualitative Research

บทนำ

การวิจัยเชิงคุณภาพมีความแตกต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณหลายประการ ความแตกต่างที่สำคัญประการหนึ่งคือ วิธีการนำเสนอ (data presentation) และการแสดง (data display) ข้อมูลการวิจัย เนื่องจากข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพมีความแตกต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณ อีกทั้งแหล่งที่มาของข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความก็ใช้วิธีการที่มีความแตกต่างกัน นำไปสู่ความจำเป็นที่จะต้องใช่วิธีการนำเสนอและการแสดงข้อมูลที่แตกต่างกันด้วย อย่างไรก็ตามงานเขียนที่เกี่ยวกับการนำเสนอและการแสดงข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเขียนที่เป็นภาษาไทยที่อยู่ในรูปหนังสือ ตำรา หรือบทความต่าง ๆ ยังมีไม่เพียงพอที่นักวิจัยจะสามารถเลือกใช้ได้อย่างกว้างขวาง ดังนั้นจึงสมควรจะมีการนำเสนอทางเลือกเพิ่มเติมให้มากขึ้น

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับการนำเสนอและการแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย (1) ลักษณะสำคัญของข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (2) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลกับการนำเสนอและการแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (3) รูปแบบและวิธีการนำเสนอข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (4) กลยุทธ์การนำเสนอและการแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (5) ข้อควรคำนึงในการนำเสนอและการแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ และ (6) สรุปและเสนอแนะ ตามลำดับไป

ลักษณะสำคัญข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

เพื่อเป็นฐานในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนำเสนอและการแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้เขียนจะกล่าวถึงคำจำกัดความของข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative data definition) เสียก่อน ทั้งนี้ QuestionPro (2020) ได้อธิบายว่า ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นข้อมูลที่เป็นแบบประมาณการและยึดถือคุณลักษณะ

เป็นสิ่งสำคัญ เป็นข้อมูลที่สังเกตและบันทึกได้ ข้อมูลประเภทนี้เก็บรวบรวมได้โดยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ตัวต่อตัว การสัมภาษณ์กลุ่มและวิธีการอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ในทางสถิติจะเรียกว่าข้อมูลแยกประเภท (categorical data) เป็นข้อมูลที่จัดเป็นประเภทได้ตามคุณลักษณะ (attributes) และคุณสมบัติ (properties) ของสิ่งของ (thing) หรือปรากฏการณ์ (phenomenon) (QuestionPro, 2020)

จากคำจำกัดความข้างต้นจะเห็นว่าข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะเป็นข้อความที่อธิบายคุณลักษณะของสิ่งของหรือปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นข้อมูลที่มีจะไม่แสดงเป็นตัวเลขเชิงปริมาณ เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การเข้าร่วม ข้อมูลเอกสารหลักฐานต่างๆ รวมทั้ง สื่อดิจิทัลประเภทต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้มาจากสื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ อีกด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูลกับการนำเสนอและการแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

วิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับวิธีการนำเสนอและการแสดงข้อมูลในการวิจัย ดังนั้นในส่วนนี้จะนำเสนอวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสังเขป ในภาพรวมการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นจะมีวิธีการดำเนินการสามขั้นตอนคือ (1) การวิเคราะห์เนื้อหาพื้นฐาน (content analysis process) (2) การวิเคราะห์เนื้อหาตามรูปแบบวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis approaches) และ (3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามยุทธศาสตร์การวิจัย (qualitative analysis of each research strategy) ดังจะได้อธิบายโดยสังเขปดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์เนื้อหาพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่ง “เป็นการวิเคราะห์ตัวเนื้อหาของสารหรือข้อความที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารกันซึ่งอาจจะปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ โดยเป็นการลดทอนปริมาณข้อมูลจากขนาดใหญ่ลงมาเป็นหน่วยของความหมายที่มีขนาดเล็ก เป็นการวิเคราะห์ที่ไม่ใช้ตัวเลขหรือสถิติ โดยทั่วไปแล้วกระบวนการวิเคราะห์ประกอบด้วย การลงรหัส (Coding) และการกำหนดหัวข้อหลัก (Themes) หรือแบบแผน (Patterns)” (จำเนียร จวงตระกูล และ นวสินันท์ วงศ์ประสิทธิ์, 2562, หน้า 4) โดยมีส่วนสำคัญประกอบด้วย การย่อ (Condensation) รหัส (Coding) หัวข้อเรื่องรอง (Category) และ หัวข้อเรื่องหลัก (Theme) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ส่วนสำคัญที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาในการวิจัยเชิงคุณภาพ

คำ	ความหมาย
การย่อ (condensation)	การย่อ (condensation) เป็นกระบวนการในการย่อข้อความให้สั้นลงในขณะที่ยังคงรักษาความหมายหลักไว้
รหัส (code)	รหัส (code) เป็นฉลาก หรือ ชื่อ ที่สามารถอธิบายความหมายได้ชัดเจนที่สุดในหน่วยความหมายย่อ (condensed meaning units) นั้นหมายความว่าอย่างไร ตามปกติจะมีความยาวเพียงหนึ่งหรือสองคำ
หัวข้อเรื่อง (category)	หัวข้อเรื่อง (category) เป็นการนำเอารหัสหลายรหัสที่มีความสัมพันธ์กันในด้านเนื้อหาหรือบริบทมารวมเป็นกลุ่มเดียวกันแล้วตั้งชื่อขึ้นมา ใหม่เป็นหัวข้อเรื่อง หัวข้อเรื่องจะตอบคำถามเกี่ยวกับ ใคร? อะไร? ที่ไหน? หรือ เมื่อไร?
หัวข้อเรื่องหลัก (theme)	หัวข้อเรื่องหลัก (theme) เป็นการนำเอา หัวข้อเรื่อง ที่มีความหมายพื้นฐาน (underlying meaning) เช่น ความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในตั้งแต่สองหัวข้อเรื่องขึ้นไปมารวมไว้อยู่ในกลุ่มเดียวกันแล้วตั้งชื่อใหม่ขึ้นมาเป็นหัวข้อเรื่องหลัก หัวข้อเรื่องหลักจะตอบคำถามเกี่ยวกับ ทำไม? อย่างไร? ในทิศทางใด? หรือ โดยวิธีการใด?

ที่มา: แปลและดัดแปลงจาก Erlingsson & Brysiewicz, 2017, p. 94; (จำเนียร จวงตระกูล และ นวสันต์ วงศ์ประสิทธิ์, 2562, หน้า 5.)

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า การวิเคราะห์เนื้อหาในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการนำเอาเนื้อหาของสารหรือข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ โดยเริ่มต้นจากการกำหนดการย่อ สารสำคัญของสาร ส่วนใดส่วนหนึ่ง เช่น คำ วลี ประโยค หรือย่อหน้า เป็นต้น เพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดรหัส และนำไปสู่การกำหนดประเภทหรือกลุ่มของรหัสอันถือได้ว่าเป็นหัวข้อเรื่อง ซึ่งเป็นส่วนประกอบของหัวข้อเรื่องหลัก ที่ถือได้ว่าเป็นผลของการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์เนื้อหาตามรูปแบบวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหาตามรูปแบบวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา สามารถแบ่งออกได้เป็นหลายรูปแบบ แต่ในที่นี้จะแบ่งออกเป็นสามแนวทางตามการแบ่งของ Hsieh & Shannon (2005) ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาแบบดั้งเดิม (conventional content analysis) การวิเคราะห์เนื้อหาแบบกำหนดทิศทางล่วงหน้า (directed content analysis) และ การวิเคราะห์เนื้อหาแบบสรุปความ (summative content analysis) การวิเคราะห์เนื้อหาแบบดั้งเดิมเป็นวิธีการวิเคราะห์โดยการกำหนดรหัสจากเนื้อหาของข้อมูล (Hsieh & Shannon, 2005) เป็นวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาที่ใช้กับการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้อยู่ทฤษฎีการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎี (grounded theory) แต่ก็สามารถนำไปใช้ได้โดยทั่วไป วิธีการนี้ใช้ในกรณีที่ยังไม่มีทฤษฎีที่จะใช้เป็นฐานในการกำหนดรหัสล่วงหน้าได้ ลำดับต่อมาคือการวิเคราะห์เนื้อหาแบบกำหนดทิศทางล่วงหน้า เป็นวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาในกรณี

ที่มีทฤษฎีที่สามารถใช้เป็นฐานในการกำหนดรหัสล่วงหน้าได้ (Elo & Kyngas, 2008; Hsieh & Shannon, 2005; Zhang & Wildemuth, 2009) เช่น ในกรณีที่นักวิจัยทำการวิจัยแบบผสมโดยใช้ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบผสมแบบทำตามลำดับเพื่ออธิบายผล (sequential explanatory) (Creswell, 2009; Creswell & Plano Clark, 2018; Terrell, 2012) ซึ่งนักวิจัยดำเนินการวิจัยแบบเชิงปริมาณก่อนตามด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพและนำเอาผลของการวิจัยเชิงคุณภาพมาอธิบายผลของการวิจัยเชิงปริมาณ นักวิจัยสามารถนำทฤษฎีที่ได้ทบทวนวรรณกรรมไว้แล้วมาใช้เป็นฐานในการกำหนดรหัสเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการของการวิเคราะห์เนื้อหาแบบนี้ได้ ส่วนการวิเคราะห์เนื้อหาแบบสรุปความ นั้นจะเริ่มต้นด้วยการกำหนดคำสำคัญแล้วนำไปสู่การกำหนดรหัสตามกระบวนการของวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแบบนี้ต่อไป (Hsieh & Shannon, 2005; Nang, Monahan, Diehl, & French, 2015) สาระสำคัญของการวิเคราะห์เนื้อหาทั้งสามแบบสามารถสรุปเปรียบเทียบได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: เปรียบเทียบกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาสามแบบ

ประเภทการวิเคราะห์เนื้อหา	การเริ่มต้นวิเคราะห์	เวลาการกำหนดรหัสหรือคำสำคัญ	แหล่งที่มาของรหัสหรือคำสำคัญ
แบบดั้งเดิม	การสังเกต	กำหนดรหัสระหว่างการวิเคราะห์	สารในตัวข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์
แบบกำหนดล่วงหน้า	ทฤษฎี	กำหนดรหัสล่วงหน้าและระหว่างการวิเคราะห์	ทฤษฎีหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
แบบสรุปความ	คำสำคัญ	กำหนดคำสำคัญล่วงหน้าและระหว่างการวิเคราะห์	ความสนใจของนักวิจัยหรือการทบทวนวรรณกรรม

ที่มา: แปลจาก Hsieh & Shannon, 2005, p. 1286; (จำเนียร จวงตระกูล และ นวสินท์ วงศ์ประสิทธิ์, 2562, หน้า 9.)

จากตารางที่ 2 จะเห็นว่าในการวิเคราะห์เนื้อหาทั้งสามแบบนี้มีวิธีการและกระบวนการในการดำเนินการที่แตกต่างกันแต่การวิเคราะห์เนื้อหาทุกแบบจะมีการกำหนดรหัส เพื่อนำไปสู่การกำหนดประเภทหรือกลุ่มของรหัสอันถือได้ว่าเป็นหัวข้อเรื่อง ซึ่งเป็นส่วนประกอบของหัวข้อเรื่องหลักที่ถือว่าเป็นผลของการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามยุทธศาสตร์การวิจัยของการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพมียุทธศาสตร์การวิจัยหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับกรอบการวิจัย (จำเนียร จวงตระกูล, 2560) รวมทั้งกระบวนการที่นักวิจัยเลือกใช้นำทางการวิจัย (Creswell, 2013) แต่ในที่นี้จะแบ่งกลุ่มยุทธศาสตร์การวิจัยออกเป็น 5 กลุ่มตามแนวทางของ Creswell (2013) ได้แก่ ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบชีวประวัติหรือการบรรยาย (biography or narrative study) แบบศึกษาปรากฏการณ์

(phenomenological study) แบบการศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎี (grounded theory) แบบการศึกษาวัฒนธรรม (ethnographical study) และแบบกรณีศึกษา (case study) ซึ่งแต่ละยุทธศาสตร์การวิจัยนอกจากจะต้องใช้กระบวนการและวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นยังจะต้องดำเนินการวิเคราะห์เพิ่มขึ้นโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นแบบเฉพาะของแต่ละยุทธศาสตร์ เช่น ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบศึกษาปรากฏการณ์ (phenomenological study) อาจเลือกใช้วิธีการของ Giorgi (1985) หรือ Moustakas (1994) ในการดำเนินการ เป็นต้น

ดังนั้นในการนำเสนอและการแสดงข้อมูลจึง จำเป็นต้องพิจารณาความแตกต่างของวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบเฉพาะของแต่ละยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงคุณภาพที่นักวิจัยเลือกใช้ประกอบด้วย

รูปแบบการนำเสนอและการแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาของ Verdinelli & Scagnoli (2013) พบว่ามีรูปแบบการนำเสนอและการแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้กันอยู่ทั่วไป 9 รูปแบบ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3: รูปแบบการนำเสนอและการแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ 9 รูปแบบ

รูปแบบการแสดงผลข้อมูล	วัตถุประสงค์
แบบกล่อง (boxed display)	เน้นข้อความที่เฉพาะเจาะจงที่พิจารณาเห็นว่าสำคัญโดยนำบรรทัด เข้าไปในกล่อง
แบบจำลองต้นไม้การตัดสินใจ (decision tree modeling)	เพื่ออธิบายความเห็น การตัดสินใจ และการกระทำ
แบบผังการไหลของงาน (flow chart)	เพื่อแสดงทิศทางของการไหลและแสดงเส้นทางเดินของกลุ่มต่างๆ
แบบขั้นบันได (ladder)	เพื่อเป็นตัวแทนมิติต่าง ๆ ของความก้าวหน้าของปรากฏการณ์ บางอย่างในช่วงเวลาหรือแสดงระดับหรือขั้นตอน
แบบแมทริกซ์ (matrix)	เพื่อเชื่อมมิติต่าง ๆ ตั้งแต่สองมิติขึ้นไป หรือตัวแปร หรือแนวคิด ของประเด็นที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นที่สนใจ
แบบเปรียบเทียบ (metaphorical visual display)	เพื่อเสนอโดยเปรียบเทียบให้เห็นทางของประเด็นหรือหัวข้อเรื่อง หลักที่ค้นพบ
แบบปรับปรุงไดอะแกรมของเวิน (modified Venn diagram)	เพื่อระบุด้านหรือแนวคิดหรือประเภทข้อมูลหรือกระบวนการ ร่วมกันหรือเหลื่อมกัน
แบบเครือข่าย (network)	เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหัวข้อเรื่องหลักกับหัวข้อเรื่องหรือ ประเภทข้อมูลหลักหรือประเภทข้อมูลรอง
แบบแบ่งชั้น (taxonomy)	เพื่อจำแนกหรือจัดระเบียบข้อมูล

ที่มา: Verdinelli & Scagnoli, 2013, p. 364.

จากตารางที่ 3 จะเห็นว่ารูปแบบของการนำเสนอและการแสดงข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นมีให้เลือกใช้ได้หลากหลายรูปแบบโดยแต่ละแบบก็มีวัตถุประสงค์หรือคุณประโยชน์ที่แตกต่างกันออกไปซึ่งนักวิจัยสามารถเลือกใช้ได้ตามที่มีความเหมาะสมกับโครงการวิจัยของตน

จากการศึกษาของ Verdinelli & Scagnoli (2013) พบว่ารูปแบบการนำเสนอและแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้รับความนิยมมากที่สุดห้าอันดับแรก ได้แก่ แบบแมทริกซ์ เป็นที่นิยมใช้มากที่สุดที่เป็นอันดับแรก มีผู้ใช้ร้อยละ 60.2 อันดับสอง คือแบบเครือข่าย มีผู้ใช้ร้อยละ 48 อันดับสาม คือแบบผังการไหลของงาน มีผู้ใช้ร้อยละ 35 อันดับสี่ คือแบบกล่อง มีผู้ใช้ร้อยละ 29 อันดับห้า คือแบบปรับปรุงไดอะแกรมของเวิน มีผู้ใช้ร้อยละ 17 สำหรับตัวอย่างการนำเสนอการแสดงผลที่เป็นภาพของแต่ละรูปแบบนั้นสามารถศึกษาได้จาก Verdinelli & Scagnoli (2013)

นอกจากรูปแบบการนำเสนอหรือการแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพทั้ง 9 แบบดังกล่าวมาแล้วนั้น ยังมีอีกแบบหนึ่งที่เป็นที่นิยมใช้คือแบบที่ราชบัณฑิตสถานได้บัญญัติศัพท์เฉพาะว่า “บรรณพิลาส” ซึ่งแปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Vignette” มีลักษณะคล้ายการนำเสนอแบบกล่อง (Marshall & Rossman, 1999; Reay, Zafar, Monteiro, & Glaser, 2019)

กลยุทธ์การนำเสนอและการแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

กลยุทธ์หรือวิธีการนำเสนอหรือลำดับการแสดงผลนั้นทำได้หลายแบบ เช่น การนำเสนอแบบจากง่ายไปหายาก หรือแบบเรียงลำดับวัน เดือน ปี เป็นต้น ในที่นี้จะนำเสนอกลยุทธ์ 9 ประการที่นำเสนอโดย Chenail (1995) ซึ่งได้เสนอแนะกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการนำเสนอข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพไว้ 9 ประการดังต่อไปนี้ (1) การนำเสนอโดยยึดถือความเป็นธรรมชาติเป็นหลัก (natural) กล่าวคือนำเสนอตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามสภาพเป็นจริงตามธรรมชาติ เช่น การนำเสนอในรูปแบบของกระบวนการแบบเป็นขั้นเป็นตอนตั้งแต่ต้นจนจบปรากฏการณ์นั้น (2) การนำเสนอจากสิ่งที่ง่ายที่สุดไปสู่สิ่งที่ยากที่สุด (most simple to most complex) เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายให้ใช้วิธีการนำเสนอจากสิ่งที่ง่ายที่สุดไปสู่สิ่งที่มีความยากหรือมีความซับซ้อนมากที่สุด การดำเนินการเช่นนี้จะทำให้อ่านสามารถติดตามได้ง่ายขึ้นและสะดวกขึ้น (3) การนำเสนอจากสิ่งที่ค้นพบก่อนไปสู่สิ่งที่ค้นพบทีหลัง (first discovered/constructed to last discovered/constructed) วิธีการนี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้นเนื่องจากได้มองเห็นภาพที่เป็นการนำเสนอที่เป็นกระบวนการและขั้นตอนที่ต่อเนื่องกันไป (4) การนำเสนอในรูปแบบเชิงปริมาณ (quantitative-informed) การนำเสนอแบบนี้ใช้วิธีการของการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งในบางกรณีจะสามารถทำได้

เช่น อาจนำเสนอเป็นตัวเลข เป็นช่วง เป็นกลุ่ม หรือ ความถี่ เป็นต้น (5) การนำเสนอโดยใช้ทฤษฎีนำทาง (theory-guided) การนำเสนอตามแนวทางนี้เป็นการจัดเรียงข้อมูลตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอย่างไร้โดยนัยหนึ่งที่นักวิจัยทำการศึกษาวិธีการนี้นิยมใช้มากในการวิจัยในการรักษาทางการแพทย์ (6) การนำเสนอโดยการบรรยายด้วยตรรกะ (narrative logic) การนำเสนอตามแนวทางนี้เป็นการจัดเรียงข้อมูลที่เป็นแบบการเล่าเรื่องให้มองเห็นภาพตามเรื่องราวที่ประสงค์จะนำเสนอ (7) การนำเสนอจากสิ่งที่สำคัญที่สุดไปสู่สิ่งที่สำคัญน้อยที่สุดหรือจากเรื่องใหญ่ไปสู่เรื่องเล็ก (most important to least important or from major to minor) การนำเสนอในรูปแบบนี้เป็นการนำเสนอว่าเรื่องใดมีความสำคัญมากที่สุดหรือเป็นเรื่องใหญ่มากที่สุดแล้วเชื่อมโยงไปสู่เรื่องที่มีความสำคัญน้อยที่สุดหรือเรื่องเล็กที่สุด (8) การนำเสนอแบบดราม่า (dramatic presentation) การนำเสนอแบบนี้เป็นการนำเสนอเรื่องที่เป็นเรื่องร้ายแรงก่อนเพื่อไม่ให้เกิดความประหลาดใจหรือสิ่งที่อาจคาดการณ์ไม่ถึงได้ในตอนสุดท้าย (9) การนำเสนอแบบตามสะดวก (no particular order) เป็นวิธีการนำเสนอตามความสะดวกของนักวิจัยซึ่งอาจจะไม่มีรูปแบบหรือขั้นตอนการนำเสนอตามแบบอย่างต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น

การนำเสนอข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพทั้ง 9 แบบที่ได้นำเสนอมานั้นนักวิจัยสามารถนำไปพิจารณาเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมตามลักษณะของโครงการวิจัยของตน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านและผู้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยหรือผู้ว่าจ้างให้ทำการวิจัยเกิดความเข้าใจได้รวดเร็วและสะดวกมากขึ้น

ข้อควรคำนึงในการนำเสนอและการแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการนำเสนอและการแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นนักวิจัยมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอย่างน้อยที่สุดสองด้านคือ ประเด็นจรรยาบรรณวิชาชีพนักวิจัย (ethical issues) กับ ประเด็นความน่าเชื่อถือของงานวิจัยเชิงคุณภาพ (rigor or trustworthiness issues) ในประเด็นจรรยาบรรณวิชาชีพนักวิจัยนั้นนักวิจัยจะต้องคำนึงถึงเรื่องการรักษาความลับและการคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลหลัก (confidentiality) และประเด็นอื่นๆ โดยจะต้องนำเสนอและแสดงข้อมูลโดยไม่เปิดเผยชื่อและข้อมูลใดๆ ของผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) หรือกระทำด้วยประการใดๆ ที่อาจทำให้ผู้อ่านสามารถระบุตัวผู้ให้ข้อมูลหลักได้ เป็นต้น ส่วนในประเด็นความน่าเชื่อถือของงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นนักวิจัยจะต้องระบุนาตรการในการสร้างความน่าเชื่อถือของงานวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ผู้อ่านได้มั่นใจว่าข้อมูลที่นำเสนอและแสดงนี้มีความเชื่อถือได้ เช่น การตรวจสอบรอบทิศทาง (triangulation) ในประเด็นต่างๆ การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก (member check) หรือการจัดระบบการตรวจสอบงานวิจัย (audit trail) เป็นต้น (จำเนียร จวงตระกูล, 2563)

สรุปและเสนอแนะ

บทสรุป

จากการศึกษาในบทความนี้สรุปได้ว่าข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นข้อมูลที่เป็นข้อความอธิบายสิ่งของหรือปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นข้อมูลที่มีจะไม่แสดงเป็นตัวเลขเชิงปริมาณ โดยได้มาจากการเก็บรวบรวมมาโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต เอกสารหลักฐานต่าง ๆ โสตทัศนูปกรณ์ ต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ เป็นต้น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการ ลงรหัส จัดประเภทข้อมูลและกำหนดประเด็นหัวข้อเรื่องหลัก โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาสามรูปแบบใหญ่ๆ คือ แบบดั้งเดิม แบบกำหนดทิศทางล่วงหน้า และแบบสรุปความ โดยนำไปวิเคราะห์ต่อตามรูปแบบของแต่ละยุคศาสตร์การวิจัยเชิงคุณภาพตามที่ได้จัดแบ่งไว้ ส่วนการนำเสนอและการแสดงข้อมูลนั้นมีการใช้รูปแบบต่าง ๆ รวม 9 รูปแบบ ทั้งนี้รูปแบบที่ได้รับความนิยมสูงสุดสามอันดับแรกคือ คือแบบแมทริกซ์เป็นที่นิยมใช้เป็นอันดับแรก อันดับสองคือแบบเครือข่าย และอันดับสามคือแบบผังการไหลของงาน กลยุทธ์ที่ใช้ในการนำเสนอและแสดงข้อมูลนั้นสรุปได้ว่ามี 9 วิธีการซึ่งนักวิจัยสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับโครงการวิจัยของตน นอกจากนี้นักวิจัยยังจะต้องคำนึงถึงประเด็นจรรยาบรรณวิชาชีพนักวิจัย และ ประเด็นความน่าเชื่อถือของงานวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย

ข้อเสนอแนะ

การนำเสนอและการแสดงข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งมีความหลากหลายทั้งรูปแบบและกลยุทธ์ในการนำเสนอและการแสดง เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการนำเสนอรายงานวิจัยเชิงคุณภาพแต่ละโครงการนักวิจัยควรพิจารณาเลือกใช้รูปแบบและกลยุทธ์ในการนำเสนอและการแสดงข้อมูลให้เหมาะสมกับโครงการวิจัยเชิงคุณภาพของตน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงการออกแบบการวิจัยเริ่มตั้งแต่การเลือกกระบวนทัศน์การวิจัยและยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงคุณภาพที่นักวิจัยเลือกใช้ในการดำเนินโครงการวิจัยเชิงคุณภาพของตน นอกจากนี้นักวิจัยยังจะต้องใช้มาตรการต่างๆ ทางด้านจรรยาบรรณวิชาชีพนักวิจัยและด้านความน่าเชื่อถือของงานวิจัยเชิงคุณภาพประกอบการนำเสนอและการแสดงข้อมูลด้วย

อ้างอิง

ภาษาไทย

- จำเนียร จวงตระกูล. (2560). การออกแบบการวิจัยภาคปฏิบัติ: การศึกษาจากบทความวิจัยในวารสารวิชาการในประเทศไทย. วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์. 4 (2). 172-206.
- จำเนียร จวงตระกูล. (2563). การออกแบบการวิจัย: ประเด็นจริยธรรมและความน่าเชื่อถือของงานวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด.
- จำเนียร จวงตระกูล และ นวีสันนท์ วงศ์ประสิทธิ์. (2562). การวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ: PAAT Journal 2(2). 1-14.

English

- Chenail, R. J. (1995). Presenting Qualitative Data. *The Qualitative Report*, 2(3), 1-9. Online available at: <https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol2/iss3/5>; retrieved 3 May 2020.
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (3 ed.). Los Angeles: SAGE.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches* (3 ed.). Thousand Oaks, California: SAGE.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (3 ed.). Los Angeles: SAGE Publications, Inc.
- Elo, S., & Kyngas, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62, 107-115.
- Erlingsson, C., & Brysiewicz. (2017). A hands-on guide to doing content analysis. *African Journal of Emergency Medicine*, 7, 93-99.
- Giorgi, A. (Ed.) (1985). *Phenomenology and Psychological Research*. Pittsburgh, PA: Duquesne University Press.
- Hsieh, H-F., & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288.
- Marshall, C., & Rossman, G. B. (1999). *Designing Qualitative Research* (3rd ed.). Thousand Oaks, California: Sage.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological Research Methods*. Thousand Oaks: Sage.

- Nang, R. N., Monahan, F., Diehl, G. B., & French, D. (2015). A Qualitative Content Analysis of Global Health Engagements in Peacekeeping and Stability Operations Institute's Stability Operations Lessons Learned and Information Management System. *Military Medicine*, 180(4), 409-418.
- QuestionPro. (2020). Qualitative Data- Definition, Types, Analysis and Examples. Online available at: <https://www.questionpro.com/blog/quantitative-data/>: retrieved 24 August 2020.
- Reay, T., Zafar, A., Monteiro, P., & Glaser, V. . (2019). Presenting Findings from Qualitative Research: One Size Does Not Fit All! *Research in the Sociology of Organizations*, 2019, 201-216.
- Terrell, S. R. (2012). Mixed-Methods Research Methodologies. *The Qualitative Report*, 17(1), 254-280.
- Verdinelli, S., & Scagnoli, N. (2013). Data Display in Qualitative Research. *International Journal of Qualitative Methods*, 12, 359-381.
- Zhang, Y., & Wildemuth, B. M. (2009). Qualitative analysis of content. In B. M. Wildemuth (Ed.), *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science* (pp. 297-307). Westport, CT: Libraries Unlimited.